

ارزیابی عملکرد مالی واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان تبریز

جواد حسین‌زاد^{*}، مهناز فرجی^۱، حسین راحلی^۱ و سحر عابدی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۹/۹ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۲

^۱ دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه تبریز

^۲ کارشناس ارشد گروه مدیریت کشاورزی دانشگاه تبریز

*مسئول مکاتبه: Email: j.hosseinzad@tabrizu.ac.ir

چکیده

هدف: صورت‌های مالی از مهمترین فرآورده‌های سیستم اطلاعاتی حسابداری است که در چارچوب‌های مشخص به گروه‌های مختلفی از استفاده‌کنندگان داخلی و خارجی ارائه می‌شود. مسئولان و برنامه‌ریزان مالی می‌توانند با استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی موقعیت بنگاه را ارزیابی کرده و تصمیمات مناسب اتخاذ کنند. این اطلاعات یک تصویر کلی از وضعیت و عملکرد مالی بخش‌های مختلف اقتصادی ارائه می‌دهد. بر همین اساس در مطالعه حاضر سعی شده است با استفاده از نسبت‌های مالی عملکرد مالی واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان تبریز که جایگاه خاصی در تأمین پروتئین کشور و استان آذربایجان شرقی دارد، انجام بگیرد. زمینه مطالعاتی: در این میان واحدهای مرغداری به دلیل داشتن نقش حساس در تأمین پروتئین مورد نیاز جامعه و مشکلات مالی فراوانی که دارند باید از نظر مالی ارزیابی گشته و مشکلات آن برطرف گردد. جامعه آماری این تحقیق واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان تبریز می‌باشد که به صورت سرشماری تحت بررسی قرار گرفتند. روش کار: در این مطالعه برای ارزیابی عملکرد مالی این واحدها، ۷ نسبت مالی محاسبه شد. نتایج: نتایج نشان داد این واحدها از لحاظ نسبت‌های جاری، آنی، بدهی در موقعیت مناسبی قرار دارند. ولی از لحاظ نسبت‌های گردش دارایی‌ها، گردش دارایی‌های ثابت، بازده دارایی‌ها و بازده فروش شرایط مناسبی ندارند. نتیجه‌گیری نهایی: صرفه‌جویی و استفاده منطقی از نهاده‌ها به خصوص نهاده‌های تغذیه‌ای و انرژی در کاهش هزینه واحدهای مرغداری و افزایش سود آن‌ها تأثیر مهمی خواهد داشت. همچنین ایجاد ثبات در قیمت نهاده‌های اصلی مرغداری‌ها می‌تواند بستر مناسبی را برای برنامه‌ریزی منظم و ارتقاء کارایی مالی این واحدها فراهم سازد.

واژگان کلیدی: شهرستان تبریز، عملکرد مالی، نسبت‌های مالی، واحدهای مرغداری

مقدمه

اطلاعاتی مدیران سطوح مختلف در زمینه‌های برنامه‌ریزی و کنترل منابع، ارزیابی عملکرد و تصمیم‌گیری است (نصیرزاده ۱۳۸۲). ارزیابی موقعیت مالی یک بنگاه در فرآیند تصمیم‌گیری امری حیاتی و ضروری است، چراکه عملکرد یک بنگاه تا اندازه زیادی وابسته به

امروزه، سازمان‌ها از اطلاعات و روش‌های متعددی در انجام وظایف مدیریتی و به‌کارگیری بهینه از منابع استفاده می‌کنند. یکی از مهم‌ترین این ابزارها، تهیه اطلاعات مدیریت مالی است که وظیفه آن تأمین نیازهای

چشمگیر مابین دو گروه از بنگاه‌های اجرایی^۲ و غیر اجرایی، خصوصاً با در نظر گرفتن سودآوری، موقعیت مالی و قدرت نفوذ هم در سال ۲۰۰۹ و هم در سال ۲۰۱۰ را نشان داد. دلن و همکاران (۲۰۱۳) یک تجزیه و تحلیل دو مرحله‌ای به نام EFA^۳ معرفی کردند که به همراه مدل‌های پیش‌بینی کننده جهت کشف روابط بالقوه میان عملکرد بنگاه و نسبت‌های مالی به‌کار گرفته می‌شود. نتایج نشان داد که نسبت درآمد قبل از کسر مالیات به حقوق صاحبان سهام و حاشیه سود خالص مهم‌ترین متغیرها می‌باشند. در ایران نیز نصیرزاده (۱۳۸۲)، پورزمانی و همکاران (۱۳۸۸)، کرمی و همکاران (۱۳۸۸)، صفرزاده (۱۳۸۹) و شیرین‌بخش و همکاران (۱۳۹۰) با بررسی نسبت‌های مالی به ارزیابی عملکرد مالی بنگاه‌های تجاری پرداختند. این پژوهشگران نشان دادند که نسبت‌های مالی یک تکنیک قوی و ابزاری مناسب برای استفاده‌کنندگان در جهت شناخت و ارزیابی عملکرد گذشته، حال و پیش‌بینی وضعیت آینده بنگاه از لحاظ مالی می‌باشد.

واحدهای مرغداری از جمله واحدهای تولیدی در بخش کشاورزی می‌باشند که جایگاه مهمی را در تولید محصولات پروتئینی کشورهای مختلف دارا هستند (دشتی و همکاران ۱۳۹۰). در نتیجه توجه به این صنعت و بررسی مشکلات پیش روی آن بیش از پیش احساس می‌شود. چراکه گاهی شاهد آن هستیم به دلیل عدم رعایت اصول صحیح مدیریتی، نداشتن برنامه مناسب و عدم کنترل عملیات مالی در تولید و پرورش مرغ، خسارات قابل توجهی در مرحله نخست به تولیدکنندگان و سپس به جامعه و اقتصاد ملی وارد می‌آید (فیض-آبادی و یزدانی ۱۳۸۸). صنعت مرغداری در ایران از یک قدمت ۶۰ ساله برخوردار است و از نظر کمی مقدار تولید گوشت مرغ کشور در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۱/۶۵ میلیون تن بوده و در رتبه ششم جهان قرار گرفته است. میانگین

موقعیت و عملکرد مالی آن است (محمدی ۱۳۸۶). عملکرد مالی عبارت است از درجه یا میزانی که شرکت به هدف‌های مالی خود در راستای افزایش ثروت نائل می‌آید. اهداف عملیاتی که مدیر عامل شرکت در راستای دستیابی به هدف اصلی، یعنی افزایش ثروت دنبال می‌کند دربرگیرنده شاخص‌ها و معیارهایی است که بر مبنای آن می‌توان عملکرد مالی یک واحد تجاری را اندازه‌گیری کرد (خداداد حسینی و همکاران ۱۳۸۵). ارزیابی موقعیت و عملکرد مالی می‌تواند مدیر را در شناسایی شرایط موجود، هدایت امور عملیاتی، اجرایی و همچنین برنامه‌ریزی جهت افزایش کارایی واحد تولید راهنمایی کند. از این رو بهره‌برداری از نظام مدیریت مالی به روشی که بتواند نیازهای مدیریتی را همگام با دگرگونی‌های جدید در زمینه برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت پاسخگو باشد، به صورت یک ضرورت درآمده است (دستگیر ۱۳۹۰).

معمولاً اطلاعات مالی در بستر سیستم اطلاعاتی حسابداری تولید و پردازش می‌شوند (رضانژاد ۱۳۸۹). یکی از پیامدهای مهم سیر تکامل حسابداری نیز، استفاده از اطلاعات مالی در محاسبه نسبت‌های مالی جهت تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری است. طرفداران نسبت‌های مالی بر این باورند که این نسبت‌ها بستر تاریخی واحد تجاری را بهتر نشان می‌دهد؛ لذا این ابزار مالی در مطالعات به صورت گسترده به کار گرفته شده است. کامبیرای و وب (۲۰۱۰) نسبت‌های مالی را در رابطه با عملکرد بانک تجاری در آفریقای جنوبی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ تجزیه و تحلیل نمودند. در این مطالعه مشخص گردید که به‌طور کلی عملکرد بانک‌ها به‌طور قابل توجهی در دو سال اول تحلیل افزایش یافته است. ماریشیسا و گورگتا (۲۰۱۲) به تجزیه و تحلیل ریسک ورشکستگی بنگاه‌ها با استفاده از نسبت‌های مالی پرداختند. هدف تحقیق بررسی قدرت پیش‌بینی نسبت‌های مالی در رابطه با بنگاه‌های رومانیایی بود. نتایج وجود برخی تفاوت‌های

² Performing³ Exploratory Factor Analysis¹ Failure

عملکرد جاری و گذشته آن کمک می‌کند، بلکه این نسبت‌ها ابزار مناسبی برای برنامه‌ریزی و کنترل فعالیت‌های بنگاه ارائه می‌نمایند (خواجوی و همکاران ۱۳۸۹). لذا با عنایت به اهمیت این صنعت در استان آذربایجان شرقی و شهرستان تبریز و با توجه به وجود مشکلات فوق‌الذکر، مطالعه حاضر درصدد است عملکرد مالی واحدهای مرغداری شهرستان تبریز را با استفاده از نسبت‌های مالی بررسی نماید. امید می‌رود نتایج مطالعه در برنامه‌ریزی و مدیریت بهتر مالی واحدهای مرغداری مفید واقع گردد.

مواد و روش‌ها

یک پردازشگر، برای ارزیابی ویژگی‌های مالی و چگونگی کارکرد مالی یک سازمان، به سنج یا پایه‌ای برای سنجش نیاز دارد. پایه یا سنج‌های که بیشتر برای این کار از آن بهره‌گیری می‌شود، نسبت مالی نامیده می‌شود. پردازش و گزارش نسبت‌های گوناگون مالی آگاهی‌های سودمندی از جایگاه مالی سازمان به دست می‌دهد که نمی‌توان به تنهایی از صورت حساب‌های مالی سازمان بیرون کشید (دستگیر ۱۳۹۰). برای تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی دو روش عمده وجود دارد: الف- تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، ب- تجزیه و تحلیل سنواتی- روند. در اجرای روش الف، وضع مالی بنگاه در یک زمان مشخص ارزیابی و عملکرد آن با عملکرد بنگاه‌های رقیب و یا استانداردهای موجود مقایسه می‌شود. در این روش، رابطه متقابل بین فعالیت‌های مربوط به چگونگی تامین مالی و عملکرد بنگاه مقایسه می‌شود. در روش ب، عملکردهای بنگاه در چند سال پیاپی با هم مقایسه می‌شود. هدف از تجزیه و تحلیل سنواتی، قضاوت در مورد عملکرد بنگاه در یک دوره‌ی زمانی (چندساله) مشخص است (ریموند پی. نوو ۱۹۸۵). از آنجایی‌که هدف اصلی این مطالعه ارزیابی عملکرد تمام واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان تبریز در یک سال

رشد این صنعت در کشور در بخش تولید گوشت مرغ ظرف سی سال گذشته ۵ درصد در سال بوده ولی با بررسی وضعیت این صنعت در چند سال اخیر که سیر نزولی داشته است، به نظر می‌رسد در این واحدها بهره برداری کارآمد و بهینه صورت نمی‌گیرد (سیدمصطفوی ۱۳۹۱). در میان استان‌های مختلف کشور، استان آذربایجان شرقی با داشتن حدود ۸۱۶ واحد تولیدکننده مرغ گوشتی در رتبه چهارم کشور قرار دارد. در بین شهرستان‌های این استان نیز تبریز با داشتن حدوداً ۷۰ درصد مرغداری گوشتی بزرگ‌ترین سهم را به خود اختصاص داده است (مرکز آمار ایران ۱۳۸۸). وابستگی صنعت مرغداری به مواد اولیه وارداتی مانند ذرت، بیشتر بودن سن کشتار که در ایران حدود ۵۰ روز و در کشورهای پیشرفته حدود ۴۰ روز است (به عبارتی در ایران ۴ دوره پرورش و در کشورهای پیشرفته ۵ تا ۶ دوره جوجه‌ریزی در یک سال دارند)، همچنین مشکلات دیگر پیش روی این صنعت مانند بازدهی پایین تولید، افزایش تلفات و ضایعات، نامتناسب بودن قیمت تمام شده با قیمت فروش، نبود نقدینگی کافی، بازده پایین سرمایه، سودآوری پایین و بدهی‌های زیاد و نوسانات کوتاه‌مدت قیمت در کالاهای کشاورزی با تاثیرگذاری بر بخش مالی موجب شده‌اند که واحدهای مرغداری کارایی مالی^۱ لازم را نداشته باشند. به‌نحوی‌که قابلیت رقابت‌پذیری محصول این واحدها نسبت به تولیدات رقبا از دست برود (وزارت جهاد کشاورزی ۱۳۹۰). بر همین اساس بررسی و شناخت موقعیت و ویژگی‌های مالی واحدهای مرغداری می‌تواند اطلاعات طبقه‌بندی شده درباره وضعیت، عملکرد و انعطاف‌پذیری مالی این واحدها را ارائه نماید و نقاط قوت و ضعف این بنگاه‌ها را از لحاظ مدیریت مالی روشن سازد.

بر اساس مطالعات صورت گرفته در این زمینه ارزیابی عملکرد یک بنگاه با نسبت‌های مالی نه تنها به درک

^۱ Financial efficiency

یک راهنمای دقیق‌تر نیز برای ارزیابی نقدینگی، نسبت آنی است که به صورت رابطه (۲) تعریف می‌شود.

$$[۲] \quad \text{نسبت آنی} = \frac{\text{دارایی‌های آنی}}{\text{بدهی‌های جاری}}$$

این نسبت همانند نسبت جاری است، با این تفاوت که در نسبت آنی موجودی‌های جنسی که دیرتر نقدشدنی می‌باشند، در رده‌ی دارایی‌های جاری نیامده است. نسبت آنی بیشتر روی موجودی‌های نقدی، اوراق بهادار قابل فروش و حساب‌های دریافتی پافشاری می‌کند و آن‌ها را نسبت به تعهدهای کوتاه‌مدت می‌سنجد و از دیدگاه سنجش نقدینگی، اهمیتی بیش از نسبت جاری دارد. نسبت آنی باید برابر با ۱ یا بیشتر از آن باشد تا بنگاه بتواند از محل دارایی‌های آنی بدهی‌های جاری خود را بپردازد. این نسبت یکی از مفیدترین نسبت‌هاست و به وضوح نشان می‌دهد که آن قسمت از دارایی جاری که از لحاظ ارزش، ثبات بیشتری دارد و احتمال کاهش در آن کمتر است تا چه میزان می‌تواند پشتوانه طلبکاران کوتاه‌مدت قرارگیرد (دستگیر ۱۳۹۰).

نسبت‌های اهرمی توانایی شرکت برای پرداخت تعهدات بلندمدت را اندازه‌گیری می‌کنند. گاهی اوقات آن‌ها را نسبت‌های سنجش توان مالی بلندمدت نیز می‌نامند که تعیین می‌کنند شرکت تا چه حد نیازهای مالی خود را از منابع دیگران تامین نموده است. از مهمترین این نسبت‌ها می‌توان به نسبت بدهی اشاره کرد (ریموند پی. نوو ۱۹۸۵). نسبت بدهی کلیه بدهی‌های جاری و بلندمدت را در بر می‌گیرد. نسبت بدهی را می‌توان به اشکال مختلف تعیین کرد، اما ساده‌ترین روش محاسبه این نسبت به صورت رابطه (۳) است.

$$[۳] \quad \text{نسبت بدهی} = \frac{\text{جمع بدهی‌ها}}{\text{جمع دارایی‌ها}}$$

نسبت بدهی هرچه بزرگتر باشد به این مفهوم خواهد بود که شرکت برای تامین منابع مورد نیاز ناگزیر از تسهیلات بیشتری استفاده کرده است (امیری و همکاران ۱۳۹۲).

می‌باشد، لذا به نظر می‌رسد روش اول، یعنی تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای مناسب‌تر باشد.

تقریباً برای هر یک از جنبه‌های عملکردی بنگاه می‌توان از نوعی نسبت استفاده کرد. تحلیل‌گران برای شناخت نقاط قوت و ضعف بنگاه از این نسبت‌ها به عنوان یک ابزار متداول استفاده می‌کنند. نسبت‌های مالی را می‌توان به چهار گروه یعنی نسبت‌های نقدینگی، نسبت‌های اهرمی، نسبت‌های فعالیت و نسبت‌های سودآوری دسته‌بندی کرد. هرکدام از این نسبت‌ها وضعیت و کارکرد مالی واحد اقتصادی را از یک جنبه خاصی نشان می‌دهد (امیری و همکاران ۱۳۹۲).

نسبت‌های نقدینگی همان‌طورکه از نامشان پیداست، اطلاعاتی در مورد وضعیت نقدینگی شرکت فراهم می‌آورند و برخی اوقات، نسبت‌های سنجش توان مالی کوتاه‌مدت هم نامیده می‌شوند. موضوع اصلی که در این گروه از نسبت‌ها بررسی می‌شود، توانایی شرکت در زمینه پرداخت تعهدات کوتاه‌مدت است. در نتیجه آنچه در محاسبه نسبت‌های نقدینگی مورد تأکید قرار می‌گیرد دارایی‌های جاری و بدهی‌های جاری است. از مهم‌ترین این نسبت‌ها می‌توان به دو نسبت جاری و آنی اشاره کرد (ریموند پی. نوو ۱۹۸۵). نسبت جاری یکی از شناخته‌شده‌ترین و رایج‌ترین نسبت‌های مالی است. این نسبت به صورت رابطه (۱) بیان می‌شود.

$$[۱] \quad \text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی‌های جاری}}{\text{بدهی‌های جاری}}$$

هرچه نسبت فوق بزرگتر باشد، توانایی بنگاه در انجام تعهدهای کوتاه‌مدت‌اش بیشتر خواهد بود. این نسبت را باید تنها یک نسبت ناخالص اندازه‌گیری نقدینگی دانست، زیرا این نسبت تکتک دارایی‌های جاری را نشان نمی‌دهد. بنگاهی که دارایی‌های جاری آن از موجودی نقد و حساب‌های دریافتی تشکیل شده است، از بنگاهی که دارایی‌های جاری آن از موجودی‌های جنسی شکل گرفته است، موقعیت نقدینگی بهتری دارد. معمولاً عدد ۲ را برای این نسبت مناسب می‌دانند (دستگیر ۱۳۹۰).

نشان داده شده را شاخص نهایی برای تشخیص کفایت و کارایی مدیریت در اداره امور واحد تجاری می‌دانند.

$$[۶] \quad ۱۰۰ \times \frac{\text{سود خالص}}{\text{جمع دارایی‌ها}} = \text{بازده دارایی‌ها (بر حسب درصد)}$$

نسبت بازده فروش که گاه به آن حاشیه سود خالص نیز گفته می‌شود، کارایی نسبی بنگاه را پس از به شمار آوردن همه هزینه‌ها و مالیات بر درآمد نشان می‌دهد.

$$[۷] \quad ۱۰۰ \times \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش خالص}} = \text{بازده فروش (بر حسب درصد)}$$

نسبت بازده فروش که به صورت رابطه (۷) تعریف شده است، نشان می‌دهد از هر یک ریال فروش چه مقدار سود (بر حسب درصد) تحصیل شده است (دستگیر ۱۳۹۰).

به منظور محاسبه نسبت‌های مالی، متغیرهای مورد مطالعه در چهار گروه هزینه‌ها، بدهی‌ها، دارایی‌ها و درآمدها تعریف شدند. هزینه‌ها شامل: هزینه خوراک طیور، هزینه خرید طیور، هزینه مواد دارویی، هزینه ظروف تغذیه، هزینه پوشال، هزینه برق، آب و سوخت، هزینه تعمیرات، هزینه کارگر، نگهداری، مدیریت و دامپزشک، هزینه حمل و نقل، هزینه ضدعفونی و هزینه بیمه.

بدهی‌ها شامل: حساب‌ها و اسناد پرداختی (مبالغی که واحد مرغداری در تاریخ‌های مشخصی در آینده باید برحسب ریال پرداخت نماید) و اقساط وام پرداختی (مبلغ قسطی که واحد مرغداری ماهانه برحسب ریال پرداخت می‌نماید).

دارایی‌ها شامل: ارزش خوراک دام موجود در انبار مرغداری، موجودی در بانک و پول نقد، حساب‌ها و اسناد قابل وصول (مبالغی که در تاریخ‌های مشخصی در آینده به واحد مرغداری برحسب ریال پرداخت خواهد شد)، پیش‌پرداخت هزینه‌های واحد مرغداری و ارزش کل ماشین‌آلات موجود در مرغداری.

درآمدها شامل: تعداد دفعات جوجه‌ریزی در سال، میزان تولید در هر دوره (ارزش کل گوشت مرغ تولید شده در هر دوره)، فروش گوشت مرغ و فروش ارزش کود مرغ

نسبت‌های فعالیت تعیین می‌کنند که تا چه حد مؤسسه منابع خود را به نحو مؤثر به کار می‌گیرد. این نسبت‌ها به مقایسه میان حجم فروش و سرمایه‌گذاری در دارایی‌های مختلف مانند موجودی‌ها، دارایی‌های ثابت، بدهکاران و غیره می‌پردازد. از مهم‌ترین این نسبت‌ها، نسبت گردش دارایی‌ها و نسبت گردش دارایی ثابت می‌باشد (پاراماسیوان و سابرامانیاں ۲۰۰۵). نسبت گردش دارایی‌ها که به صورت رابطه (۴) است، نشان می‌دهد چگونه دارایی‌های یک شرکت به منظور ایجاد درآمد به کار گرفته شده است. با فرض ثابت ماندن قیمت‌ها هنگامی که بنگاه به حداکثر تولید خود برسد، این نسبت به حداکثر خواهد رسید. کاهش این نسبت احتمالاً نشانه کاهش حجم فعالیت بنگاه است و پایین آمدن گردش کل دارایی‌ها می‌تواند نوعی اخطار تلقی گردد (دستگیر ۱۳۹۰).

$$[۴] \quad \text{نسبت گردش دارایی‌ها} = \frac{\text{فروش}}{\text{مجموع دارایی‌ها}}$$

نسبت گردش دارایی ثابت که به صورت رابطه (۵) تعریف شده است، نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری بیش از حد در دارایی‌های ثابت و پایین بودن درآمد حاصل از فروش باعث کم شدن نسبت گردش دارایی ثابت می‌شود (ریموند پی. نوو ۱۹۸۵).

$$[۵] \quad \text{نسبت گردش دارایی ثابت} = \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی‌های ثابت}}$$

نسبت‌های سودآوری میزان موفقیت شرکت در کسب سود و طریق تامین آن از محل درآمد، فروش و سرمایه‌گذاری را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. نسبت‌های سودآوری نشانگر این است که مؤسسه تا چه حد مؤثر و مطلوب اداره می‌شود و در واقع میزان موفقیت شرکت را در تحصیل بازده خالص نسبت به درآمد فروش یا نسبت به سرمایه‌گذاری‌ها اندازه‌گیری می‌کند. از جمله این نسبت‌ها، نسبت بازده دارایی‌ها و نسبت بازده فروش می‌باشد (دستگیر ۱۳۹۰). برخی از تحلیل‌گران نسبت بازده دارایی‌ها که به شکل رابطه (۶)

نشان‌دهنده این است که بیشتر صاحبان این واحدها افرادی با تجربه در این حرفه می‌باشند.

جدول ۱- نتایج توصیفی ویژگی‌های مدیران مرغداری‌های گوشتی شهرستان تبریز

Table 1- Descriptive results of poultry farmers character in Tabriz

متغیر Variable	حداقل Minimum	حداکثر Maximum	میانگین Average
سن (سال) Age(Years)	32	70	50.56
سابقه کار (سال) Work history(Years)	6	45	28.16
تحصیلات Education	فراوانی Frequency	درصد Percent	درصد تجمعی Cumulative percent
بی‌سواد Illiterate	5	20	20
راهنمایی Junior high-school	12	48	68
دبیرستان High school	5	20	88
لیسانس Bs.c	2	8	96
دکتر Phd	1	4	100
شغل اصلی Main job	فراوانی Frequency	درصد Percent	درصد تجمعی Cumulative percent
مرغداری Poultry farmer	21	84	84
گاوداری Neatherd	3	12	96
باغداری Gardener	1	4	100

اغلب صاحبان مرغداری‌ها یعنی ۶۸ درصد آن‌ها، دارای سطح سواد سیکل و بی‌سواد می‌باشند. ۲۰ درصد دارای مدرک دیپلم، ۸ درصد دارای مدرک لیسانس و تنها یک نفر از آن‌ها دارای مدرک دکتر است. در یک نگاه کلی به نظر می‌رسد که صاحبان اغلب مرغداری‌ها دارای سواد

می‌باشند که همه این موارد بر حسب ریال محاسبه شده‌اند.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه واحدهای مرغداری گوشتی فعال شهرستان تبریز به تعداد ۴۵ واحد می‌باشد که به صورت سرشماری تحت بررسی قرار گرفتند. از آنجا که جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز به صورت پرسشنامه تحت هر شرایطی دشواری‌هایی به دنبال دارد، ولیکن به دست آوردن اطلاعات مالی واحدهای تجاری و تولیدی به دلیل امتناع واحدها از بازگویی این نوع اطلاعات به مراتب دشوارتر از انواع دیگر است. لذا به دلیل ماهیت اطلاعات مورد نیاز این مطالعه و برخی مسائل و مشکلات دیگر مانند عدم همکاری و پاسخگویی تنها داده‌های ۲۵ واحد مرغداری قابل استفاده بود و در تجزیه و تحلیل‌ها نیز آمار و اطلاعات این مرغداری‌ها مورد توجه قرار گرفت.

نتایج و بحث

نتایج مطالعه حاضر در دو بخش تنظیم گردیده است. در مرحله نخست نتایج توصیفی برخی از متغیرهای مهم مورد مطالعه ارائه و تفسیر شد. در این رابطه ویژگی‌های فردی مدیران واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان تبریز بررسی شد که نتایج مربوط به آن در جدول ۱ ارائه شده است. یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد مرغداران با میانگین سنی ۵۰/۵۶، بیشتر در رده میانسال قرار گرفته‌اند. تنها چهار نفر از مدیران مرغداری‌ها در گروه سنی کمتر از ۴۰ سال قرار گرفته است. بر طبق نتایج، سن ۴۸ درصد مرغداران بیشتر از میانگین و ۵۲ درصد آن‌ها کمتر از میانگین می‌باشد. بیشتر مدیران واحدهای مورد مطالعه دارای سابقه کار در دامنه ۱۶ تا ۳۵ سال (۷۲ درصد) هستند. سابقه کار ۶۴ درصد مدیران بیشتر از میانگین و ۳۶ درصد آن‌ها کمتر از میانگین است. در این میان کم‌سابقه‌ترین واحد دارای ۶ و بیشترین آن دارای ۴۵ سال سابقه کار در این حرفه است. میانگین سابقه تقریباً ۳۰ سال برای مدیران مرغداری‌ها

ظرفیت اسمی خود فعالیت دارند و مابقی ظرفیت اسمی و فعلی یکسان دارند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که میانگین هزینه خوراک ۱۳۳۴ میلیون ریال می‌باشد که بیشترین سهم هزینه‌ها را به خود اختصاص داده است. میانگین هزینه‌های انرژی (سوخت و برق) ۲۱۱۴۰ هزار ریال می‌باشد که در مقایسه با سایر هزینه‌ها، در رتبه دوم قرار دارد. نتایج بررسی میزان تولید مرغداری‌ها نشان می‌دهد که میانگین تولید در هر دوره برابر ۶۶ تن است. میزان تولید ۵۶ درصد مرغداری‌ها کمتر از میانگین و ۴۴ درصد آن‌ها بیشتر از میانگین است.

مجموع درآمدهای حاصل از فروش گوشت مرغ و کود مرغ نیز نشان داد که حداقل و حداکثر درآمد به ترتیب برابر با ۴۶۰ و ۷۵۶۰ میلیون ریال بوده و میانگین درآمد برابر با ۲۷۵۱/۸ میلیون ریال می‌باشد. این درآمد در مقایسه با میانگین هزینه‌ها (۲۲۱۶۵۶۸ هزار ریال) نشان می‌دهد که در حالت کلی مرغداری‌ها توانایی پوشش هزینه‌های خود را دارند.

در ادامه نسبت‌های مالی مربوط به مرغداری‌های گوشتی شهرستان تبریز محاسبه شد که نتایج آن‌ها در جدول ۳ گزارش شده است. میانگین به دست آمده برای نسبت جاری نزدیک به ۲ و ۱/۹۷۴ و حداقل و حداکثر آن برای مرغداری‌های تحت مطالعه به ترتیب ۱ و ۲/۷۶۶ می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد واحدهای مرغداری از نقطه نظر انجام تعهدات کوتاه‌مدت خود در وضعیت مناسبی قرار دارند و دارایی‌های آن‌ها به حد کافی زیاد می‌باشد تا بتواند بدهی‌های جاری آن‌ها را پوشش دهد. همچنین میزان این نسبت برای ۵۲ درصد مرغداری‌ها بیشتر از میانگین است.

براساس نتایج، میانگین به دست آمده برای نسبت آنی برابر ۱/۶۲۰ است که نشان می‌دهد واحدهای مرغداری مورد مطالعه از لحاظ نقدینگی موقعیت خوبی دارند و اغلب دارایی‌های آن‌ها از قدرت نقدشوندگی بالایی برخوردار است. بالا بودن قدرت نقدینگی نشان‌دهنده این واقعیت است که واحدها در کوتاه‌مدت از لحاظ تأمین

رسمی مناسب و آکادمیک نیستند. در رابطه با شغل اصلی مرغداران می‌توان گفت که شغل اصلی ۸۴ درصد از مدیران واحدهای مورد مطالعه، مرغداری می‌باشد و ۱۲ درصد از آن‌ها در کنار شغل مرغداری به حرفه گاوداری نیز مشغول هستند و تنها یک نفر از آن‌ها به شغل باغداری می‌پردازد. این نشان می‌دهد بخش مدیریت اکثریت واحدهای مورد مطالعه، تمام وقت و نیروی خود را صرف این حرفه کرده و کمتر به شغل‌های جانبی دیگر می‌پردازند.

جدول ۲- نتایج توصیفی ویژگی‌های اقتصادی

مرغداری‌های گوشتی شهرستان تبریز

Table 2- Descriptive results of economical feature of poultry farms in Tabriz

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین
Variable	Minimum	Maximum	Average
ظرفیت مرغداری (قطعه) Poultry farm capacity (Segment)	6000	100000	30000
تولید هر دوره (تن) Production of each period (Ton)	13	200	66.60
هزینه خوراک (هزار ریال) Nutriment cost (Thousand Rials)	300000	3500000	1334000
هزینه انرژی (هزار ریال) Energy cost (Thousand Rials)	4000	50000	21140
درآمد (هزار ریال) Income (Thousand Rials)	460000	7560000	2751800

نتایج بررسی ویژگی‌های اقتصادی مرغداری‌های شهرستان تبریز در جدول ۲ نشان داده شده است. با توجه به جدول ۲ حداقل و حداکثر ظرفیت مرغداری‌های تحت مطالعه به ترتیب ۶ هزار و ۱۰۰ هزار قطعه بوده و میانگین ظرفیت ۳۰ هزار قطعه می‌باشد. در بین واحدهای مورد مطالعه تنها دو مورد از آن‌ها در حدی کمتر از

است که برخی از واحدها از دارایی‌های خود به صورت مطلوب استفاده نمی‌کنند که نوعی اختار تلقی می‌گردد. برطبق نتایج، نسبت گردش دارایی‌ها برای ۶۰ درصد مرغداری‌ها کمتر از ۰/۲ است که نشان می‌دهد مرغداری‌ها از حداکثر ظرفیت خود استفاده نکرده‌اند ولی توانایی افزایش ظرفیت دارند.

میانگین نسبت گردش دارایی‌های ثابت برابر ۰/۲۶۶ به دست آمده است. به عبارت دیگر مرغداری‌های تحت مطالعه درآمد حاصل از فروش پایینی دارند و در دارایی‌های ثابت بیش از اندازه سرمایه‌گذاری کرده و از آن‌ها در حد بهینه خود استفاده نمی‌کنند.

میانگین نسبت بازده دارایی‌ها برای واحدهای تحت مطالعه ۰/۱۷ به دست آمد که نشان می‌دهد واحدهای مرغداری در کسب سود چندان موفق نیستند و مدیریت از این نقطه نظر از کارایی کافی برخوردار نمی‌باشد. به‌علاوه مشخص شد که این نسبت برای ۸۸ درصد واحدها کمتر از ۱۰ درصد است که نشان می‌دهد مرغداری‌های شهرستان تبریز از دارایی‌های خود در جهت کسب سود به طور مطلوب استفاده نمی‌کنند.

آخرین نسبت مالی محاسبه شده برای مرغداری‌های مورد مطالعه مربوط به بازده فروش می‌باشد که میانگین آن ۳۰ درصد به دست آمد. این نتیجه حاکی از آن است که واحدهای مورد مطالعه از نظر کارایی نسبی در شرایط مناسبی قرار ندارند. این نسبت برای ۵۰ درصد از واحدها کمتر از میانگین است. این میزان کارایی نسبی نشان می‌دهد که واحدها از هر یک ریال فروش، سود خالص زیادی کسب نمی‌کنند و بخش اعظمی از درآمد را صرف هزینه می‌کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بررسی عملکرد مالی مؤسسات و بنگاه‌های تولیدی از جمله وظایف اساسی مدیریت است. یکی از زیرمجموعه‌های مهم بخش کشاورزی که نقش مهمی در اقتصاد و تغذیه کشور دارد واحدهای مرغداری هستند.

نهاده‌های مورد نیاز دچار مشکل نخواهند شد. به عبارتی می‌توان بیان کرد که واحدهای مرغداری توان مالی لازم برای پرداخت بدهی‌های جاری از محل دارایی‌های جاری را دارند.

جدول ۳- نتایج برآورد نسبت‌های مالی برای مرغداری‌های گوشتی شهرستان تبریز

Table 3- The results of financial ratios for poultry farms in Tabriz

نسبت	حداقل	حداکثر	میانگین
Ratio	Minimum	Maximum	Average
نسبت جاری Current ratio	1.000	2.766	1.974
نسبت آبی Quick ratio	0.752	2.700	1.620
نسبت بدهی Debt ratio	0.039	0.400	0.156
نسبت گردش دارایی‌ها Asset turnover ratio	0.063	1.896	0.303
نسبت گردش دارایی‌های ثابت Fixed asset turnover ratio	0.092	0.610	0.266
نسبت بازده دارایی‌ها Return on assets ratio	1.5%	172%	17%
نسبت بازده فروش Return on sales ratio	2%	94.6%	30.2%

نسبت بعدی که برای مرغداری‌های شهرستان تبریز محاسبه شده است مربوط به بدهی می‌باشد. برطبق جدول ۳، میانگین ۰/۱۵۶ برای نسبت بدهی، مشخص می‌کند واحدها برای تامین منابع مورد نیاز خود مانند تهیه خوراک طیور از تسهیلات (مانند وام، قرض و غیره) کمتری استفاده کرده‌اند. همچنین چون میانگین این نسبت کوچکتر از یک می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت واحدهای مورد مطالعه بیشتر از منابع داخلی خود استفاده کرده‌اند.

میانگین نسبت مربوط به گردش دارایی‌ها برابر ۰/۳۰۳ می‌باشد. کوچکتر از یک بودن این نسبت حاکی از آن

تهیه نهاده‌های موردنیاز خود هزینه‌های زیادی را متحمل می‌شوند. بر این اساس هرگونه سیاست تثبیت و منطقی سازی قیمت‌ها، به‌خصوص قیمت نهاده‌های تغذیه‌ای واحدهای مرغداری گامی در جهت کاهش هزینه‌ها و افزایش سود این واحدها خواهد بود. به‌رحال استفاده بهینه و منطقی از عوامل به‌خصوص نهاده‌های انرژی به کاهش هزینه‌ها کمک خواهد کرد. استفاده از نژادهای اصیل، پربازده و سریع‌الرشد موجب می‌شود که طول دوره نگهداری کاهش یافته و تعداد دوره‌ی بیشتری در سال جوجه‌ریزی انجام بگیرد. بدین ترتیب با تولید بیشتر می‌توان درآمد و سود واحدهای مرغداری را افزایش داد. یکی از مشکلات فرا روی این نوع مطالعات فقدان یا کمبود اطلاعات مالی واحدهای اقتصادی می‌باشد. با توجه به اینکه نتایج این نوع مطالعات در برنامه‌ریزی خود واحدهای اقتصادی می‌تواند به کار گرفته شود، لذا تنظیم و نگهداری اطلاعات مالی توسط واحدهای اقتصادی می‌تواند در تصمیم‌گیری و مدیریت مالی مناسب این واحدها مفید واقع شده و همچنین به انجام بهتر و دقیق‌تر این مطالعات کمک کند.

برای بهبود شرایط این واحدها، آگاهی از عملکرد مالی واحدهای مرغداری، امری ضروری است. یکی از راه‌های ارزیابی مالی این واحدها توجه به عواملی مانند نقدینگی، سودآوری، میزان فروش و دیگر آمار و ارقام حسابداری است که معمولاً در قالب نسبت‌های مالی به‌صورت گسترده‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند. در این پژوهش سعی بر آن بوده است تا عملکرد مالی واحدهای مرغداری شهرستان تبریز با استفاده از نسبت‌های مالی ارزیابی شود. به این ترتیب که پس از گردآوری اطلاعات، نسبت‌های مالی برای واحدهای مرغداری شهرستان تبریز، محاسبه گردید. نتایج نشان دادند که واحدهای مرغداری مورد مطالعه از نظر نسبت جاری، نسبت آبی و نسبت بدهی در شرایط خوبی قرار دارند و از قدرت نقدینگی بالایی برخوردار هستند. اما با تحلیل نسبت گردش دارایی‌ها مشخص شد که این واحدها از دارایی‌های خود به خوبی استفاده نمی‌کنند و به دلیل ظرفیت پایین از لحاظ سودآوری چندان موفق نبوده‌اند. همچنین مشخص شد که بخش عمده هزینه‌های مرغداری‌ها به هزینه خوراک و هزینه مواد دارویی و واکسن مربوط می‌شود که نشان می‌دهد مرغداران در

منابع مورد استفاده

- امیری م، بکی حسکوئی م و بیگری کامی م، ۱۳۹۲. رتبه‌بندی بنگاه‌های تولیدی در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه و شبکه عصبی مصنوعی. فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال دوم، شماره ۷. صفحه‌های ۷۳-۸۴.
- پورزمانی ز، توانگر حمزه کلایی ا و کیارسی آ، ۱۳۸۸. بررسی کارایی الگوی لوجیت و تحلیل تمایزی چندمتغیره در پیش‌بینی وضعیت مالی بنگاه‌های بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش‌نامه حسابداری مالی و حسابرسی، صفحه‌های ۹۵-۱۲۲.
- خداداد حسینی ح، فتحی س و الهی ش، ۱۳۸۵. طراحی الگوی تأثیر فناوری اطلاعات بر سنج‌های عملکرد مالی با رویکرد فرا تحلیل. مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۶. صفحه‌های ۸۳-۶۱.
- خواجوی ش، غیوری مقدم ع و غفاری م ج، ۱۳۸۹. تکنیک تحلیل پوششی داده‌ها مکملی برای تحلیل سنتی نسبت‌های مالی. مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۶۰. صفحه‌های ۵۶-۴۱.
- دستگیر م، ۱۳۹۰. مبانی مدیریت مالی. جلد اول. نشر آبیژن- من گرافیک.
- دشتی ق، یآوری س، پیش بهار ا و حیاتی ب، ۱۳۹۰. بررسی عوامل مؤثر بر کارایی تکنیکی واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان سنقر و کلیایی. نشریه پژوهش‌های علوم دامی، جلد ۲۱، شماره ۳. صفحه‌های ۸۳-۹۵.

- رضانژاد ا، ۱۳۸۹. نسبت‌های مالی عملکرد در بانک‌ها. مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۰۹. صفحه‌های ۵۱-۴۶.
- سیدمصطفوی م، ۱۳۹۱. چالش‌های صنعت مرغداری ایران و راهکارهای مقابله با آن‌ها. معاونت پژوهش‌های اقتصادی. گزارش راهبردی، شماره ۱۴۸. کد ۱۰-۹۱-۸-۰۴.
- شیرین بخش ش، یوسفی ن و قربان‌زاد، ج، ۱۳۹۰. بررسی عوامل مؤثر بر احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعتباری بانک‌ها (مطالعه موردی مشتریان حقوقی بانک توسعه صادرات ایران). فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، شماره ۱۲. صفحه‌های ۱۱۱-۱۳۷.
- صفرزاده م ح، ۱۳۸۹. توانایی نسبت‌های مالی در کشف تقلب در گزارشگری مالی: تحلیل لاجیت. مجله دانش حسابداری، سال ۱. شماره ۱. صفحه‌های ۱۶۳-۱۳۷.
- فیض‌آبادی ی و یزدانی س، ۱۳۸۸. تعیین اثر نهاده‌ها بر ریسک تولید در صنعت مرغداری، مطالعه موردی شهرستان سبزوار. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۱، شماره ۳. صفحه‌های ۷۵-۶۳.
- کرمی غ، مرادی م و محمودیان ا، ۱۳۸۸. بررسی تحلیلی نقش نسبت‌های مالی در توضیح بازده سهام. مجله پژوهش‌های مدیریت راهبردی، شماره ۴۲. صفحه‌های ۷۵-۸۸.
- محمدی ع، ۱۳۸۶. کاربرد تکنیک‌های برنامه‌ریزی ریاضی برای تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی شرکت‌های داروسازی. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره ۲۶، شماره ۱. صفحه‌های ۱۳۵-۱۱۷.
- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۸. قابل دسترس در www.amar.org.ir
- نصیرزاده ف، ۱۳۸۲. بررسی میزان کاربرد برخی فن‌آوری‌های مدیریت مالی در شرکت‌های تحت پوشش دولت و شناسایی تنگنایهای موجود. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره ۱۹، شماره ۲. صفحه‌های ۴۰-۲۱.
- وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۹۰. معاونت امور دام. قابل دسترس در سایت: www.dla.agri-jahad.ir
- Delen DC, Kuzey and Uyar A, 2013. Measuring firm performance using financial ratios: A Decision tree approach. *Expert Systems with Applications* 40: 3970-3983.
- Kumbirai M and Webb R, 2010. A Financial Ratio Analysis of commercial bank performance in South Africa. *African Review of Economics and Finance* 2(1): 30-53.
- Maricica M and Georgeta V, 2012. Business Failure Risk Analysis using financial ratios. *Procedia-Social and Behavioral Science* 94:728-732
- Raymond. P Neveu, 1985. *Fundamentals of managerial finance*, Edition, 2. Publisher, South-Western Pub. Co.
- Paramasivan C and Subramanian T, 2005. *Financial Management*. New Age International Publisher, New Delhi, DELHI, India.

The evaluation of financial performance of poultry farms in Tabriz County

J Hosseinzad^{1*}, M Faraji², H Raheli¹, S Abedi²

Received: November 29, 2016 Accepted: February 10, 2017

¹Associate Professor, Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Tabriz, Tabriz, Iran

²MSc Graduate Student, Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Tabriz, Tabriz, Iran

*Corresponding author: Email: j.hosseinzad@tabrizu.ac.ir

Abstract

OBJECTIVES: The financial statements are one of the important results of the accounting information systems that are given in special frameworks to different groups of internal and external users. Officials and financial planners can use the information, which is obtained from financial ratios analysis, to evaluate the company's situation and take appropriate decisions. This information gives an overall picture of the financial condition and performance of different economic sectors. Accordingly, in this study was tried to evaluate financial performance of poultry farms in Tabriz county that have specific position in preparing society and East-Azerbaijan province's protein.

BACKGROUND: Due to the fact that the poultry farms have sensitive role in preparing society's requirement protein, and also they have a lot of financial problems, they should be evaluated financially to solve their problems. The population of this research is poultry farms units in Tabriz County that are under investigation as census. **METHODS:** In this study, to evaluate the financial performance of these units, seven financial ratios were calculated. **RESULTS:** The results showed the current, quick and debt ratios for these units are in good status, while asset turnover, fixed asset turnover, return on assets and return on sales ratios are not in appropriate condition. **CONCLUSIONS:** Thrift and logical use of inputs, especially nutrient inputs and energy will have a significant impact in reducing the costs of the poultry farms and increasing their profit. Furthermore, stabilizing the price of the main inputs can prepare a suitable base for regular planning and enhance financial efficiency of these units.

Keywords: Tabriz county, Financial performance, Financial ratios, Poultry farms